

ביאורים במאמרי רבינו

מאמרי חסידות
מכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
מבוארים ומפורשים

מעלת הגוף והנשמה לעתיד לבוא

מאמר ד"ה
ציון במשפט תפדה גו' ה'תשמ"א

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

קובץ זה נדפס לעילוי נשמת
הו"ח התמים ר' **יעקב**
בן הרה"ח מאיר צבי ע"ה

סטמבלר

חסיד נאמן ומסור
לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו
נלב"ע י"א ניסן ה'תש"ע
ת.נ.צ.ב.ה



קובץ זה נדפס לעילוי נשמת
ר' **משה בן ר' לייב ע"ה**

בורודא

על-ידי ולזכות בנו
ר' אלכסנדר לייב שיחי' **בורודא**
ומשפחתו שיחיו
להצלחה רבה ומופלגה
בכל אשר יפנו

קובץ זה נדפס
על-ידי ולזכות

ר' **בנימין אהרון** בן עלא
וזוגתו מרת **שרה אסתר** בת דינה
ילדיהם

חנה לאה, רעיה, זעלדא, דובער
שיחיו לאורך ימים ושנים טובות ובריאות
להצלחה רבה ומופלגה
בכל אשר יפנו

קובץ זה נדפס
לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר
על-ידי ולזכות

ר' **גד יעקב** בן נירה
וזוגתו מרת **חנה**
בת פעסיא רחל לאה
ומשפחתם שיחיו
להצלחה רבה ומופלגה
בכל אשר יפנו

קובץ זה נדפס
לעילוי נשמת

מרת **חנה** בת ר' **זלמן יואל**
נלב"ע ט' שבט תשע"ו

נדפס על-ידי ולזכות בנה
ר' **ראובן** ומשפחתו שיחיו

קיל

להצלחה רבה ומופלגה
בכל אשר יפנו

קובץ זה נדפס
לעילוי נשמת

מרת **דבורה סימה**
בת ר' **אליהו צבי**
איינבינדער

נלב"ע מוצש"ק פ' וארא
ד' שבט ה'תשפ"ד

קובץ זה נדפס
על ידי ולזכות

ר' **דניאל** וזוגתו מרת **יהודית**
לנחת רוח חסידי אמיתי מילדיהם
שירלי ובעלה לוי יצחק שיחי' **גבאי**, חיה
מושקא, שרה רחל,
מרים ריזל, חנה
שיחיו
לאורך ימים ושנים טובות

פתח-דבר

בשבח והודיה לה' יתברך, מוגש בזה לפני ציבור הלומדים מאמר נוסף בסדרת 'ביאורים במאמרי רבינו'.

מאמר זה נאמר על-ידי כ"ק אדמו"ר בהתוועדות שבת פרשת דברים, שבת חזון, ה'תשמ"א, ויצא-לאור מוגה בקונטרס שבת חזון ה'תשמ"ח.

בקונטרס זה נוספו למאמר קיצורים וסיכומים, ונתבארו הענינים והמושגים המובאים בו.

*

הביאורים נלקטו ונכתבו על ידי הרה"ת ר' מנחם מענדל שיחי' אשכנזי, והסתייענו רבות בהסברים שהשמיע הרה"ח ר' יואל ע"ה כהן בהזדמנויות שונות.

*

תודתנו נתונה להרה"ת לוי יצחק שיחי' אפשטיין על כתיבת הסיכומים ועריכת הביאורים.

כמו כן אנו מודים להנהלת קה"ת על נתינת רשות מיוחדת להדפסת המאמרים.

*

מאמר מבואר זה, מצטרף למאמרים ושיחות שיצאו לאור על ידינו בשנים קודמות, ובייחוד לסט הספרים "ביאורים במאמרי רבינו", שני כרכים, המאגד שלושים ואחד מאמרים.

בשעה טובה ומוצלחת יצא לאור הספר השלישי בסדרה, הכולל שבע-עשרה מאמרים נוספים מסודרים לפי מועדי השנה, ערוכים מחדש בצורה בהירה. את הספרים ניתן להשיג בקה"ת ובחנויות הספרים המובחרות.

*

כבר אמר דוד המלך, "שגיאות מי יבין" (תהלים יט, יג), ויתכן שנפלו אי-הבנות בעניינים המבוארים. על כן בקשתנו שטוחה בפני ציבור המעיינים לשלוח אלינו את הערותיהם ונתקנן בהזדמנות הראשונה אי"ה.

יהי רצון מהשי"ת שהעיסוק בדא"ח בכלל ובתורת רבינו במיוחד, יזרז את קיום הייעוד: "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיה יא, ט).

ראש חודש מנחם אב ה'תשפ"ו

כתובת למשלוח הערות: ת.ד. 485 כפר חב"ד. או: mm.ashkenazi@gmail.com

תוכן המאמר

הפטרת שבת פרשת דברים מסתיימת בנבואת הגאולה "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה". משמעות הפסוק היא שיש שני חלקים שונים ביציאה מהגלות: הראשון הוא פדיית 'ציון', שתהיה 'במשפט' – על פי דין. והשני הוא חזרתם של 'שביה' שתהיה 'בצדקה' – שלא על פי דין, אלא בחסד.

בחלקו הראשון של המאמר מביא את ביאור הצמח צדק, ש'ציון' הם אלו שעוסקים בתורה ומצוות, ולכן פדייתם מהגלות היא על פי שורת הדין. ואילו 'שביה' הם אלו שנמצאים בשביה בידי הגוף ונפש הבהמית, ולכן פדייתם מהגלות היא רק בצדקה וחסד.

אמנם עיקר המאמר מבאר באופן אחר, שכל הפסוק מדבר על העוסקים בתורה ומצוות, וההבדל בלשונות השונים נועד לחלק בין הגוף לנשמה: 'ציון' מתייחס לגוף שנמצא בגלות ולכן צריך פדייה, ו'שביה' מתייחס לנשמה שאינה בגלות ממש, אלא שנמצאת שלא במקומה וצריכה לשוב למקומה.

לפי זה יובן מדוע דווקא פדיית 'ציון' היא 'במשפט' ועל פי שורת הדין: עיקר העלייה בגלות היא בבירור הגוף, שעל ידי זה נעשה יתרון האור בחושך עצמו. ובוה מתגלה כח העצמות ונשלמת הכוונה של דירה בתחתונים. ולכן העלייה שתהיה בגוף לעתיד לבוא, היא 'במשפט' ובדין.

מאידך, כיוון שהנשמה היא זו שעסקה בבירור הגוף, הרי גם היא תהיה ניזונת מהגוף ותהיה בה יתרון והוספה. אבל זהו רק בדרך 'צדקה' וחסד. ומכל מקום יש בזה מעלה שהוא למעלה מהגבלות הדין.

תוכן כללי: 'ציון' הוא הגוף, שנמצא בגלות ממש וצריך ל'פדיה' • 'שביה' היא הנשמה שנמצאת רק במקום הגלות ודי לה בהשבה • פדיית הגוף היא 'במשפט' ועל פי דין, כיוון שעל ידו מתגלה כח העצמות ונשלמת הכוונה של דירה בתחתונים • עליית הנשמה היא 'בצדקה' שמכיוון שעסקה בבירור הגוף, נעשה גם בה יתרון.

בס"ד. ש"פ דברים, שבת חזון, ערב תשעה באב ה'תשמ"א*

ציון במשפט תפדה ושבי'ה בצדקה¹, ומדייק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע במאמרו ד"ה זה דשנת עדר², הרי הכוונה בציון כאן היא לא על עיר ציון³ [בפרט⁴] אלא על [כללות] ישראל, ולמה אומר ציון. וגם מדייק מ"ש ושבי'ה גו', מי הם שבי'ה. [ויש לומר, שגם דיוק זה (מי הם שבי'ה) הוא על-פי מה שאומר לפני זה שהכוונה בציון כאן היא על כללות ישראל. דיש מפרשים⁵ שציון קאי על עיר ציון ושבי'ה קאי על ישראל. אבל להפירוש (שבהמאמר) שציון קאי על ישראל, מה הם שני הסוגים דציון ושבי'ה]. וגם מהו ענין שפדיית ציון תהי'ה במשפט והפדי'ה של שבי'ה בצדקה.

סיכום: אדמו"ר הרש"ב מדייק: א. מדוע נקראים ישראל בשם 'ציון'? ב. מי הם 'ושביה' ג. מדוע פדיית 'ציון' היא במשפט ופדיית 'שביה' בצדקה?

ב) ונקודת הביאור (על-פי המבואר ברשימות הצ"צ עה"פ⁶ ובמאמר הנ"ל),
דציון קאי על ישראל העוסקים בתורה ומצוות, ונקראים בשם ציון לפי שהם מצויינים בתורה ומצוות א. [וכדאיאתא בירושלמי⁸ עה"פ⁷ ואשים דברי

(1) ישעיה א, כז. — סיום וחותם הפטורת שבת חזון.

(2) נדפס בהמשך תער"ב ח"א ע' תקד ואל"ך.

(3) באוה"ת פרשתנו ד"ה זה (ע' לו) (ובאוה"ת ויצא ריג, ב), שהפירוש דקאי על העיר עצמה הוא "דוחק קצת".

(4) ויש לומר, שהכוונה בהמשך תער"ב שם ב"אין הכוונה על עיר ציון בפרט⁹ היא (לא לשלול הפירוש דקאי על העיר עצמה, כ"א) לשלול הפירוש דקאי על ישראל היושבים בציון. ועפ"ז מדייק הלשון "אין הכוונה על עיר ציון בפרט כ"א על כללות ישראל".*

(5) כלי יקר עה"פ — הובא באוה"ת נ"ך עה"פ (ח"א

ס"ע צה).

(6) אוה"ת נ"ך שם.

(7) דשנת עדר¹⁰ בסופו (המשך הנ"ל ע' תקעא).

(8) תענית פ"ד סוף ה"ב. וכ"ה בזה"ג לה, א (הובאו באוה"ת פרשתנו (ופ' ויצא) שם. נ"ך שם ס"ע צד). ירושלמי מגילה פ"ג סוף ה"ו.

(9) ישעיה נא, טז.

(*) ראה גם רד"ה זה דשנת תער"ב (המשך הנ"ל ע' טז): הכוונה היא על כללות ישראל לא יושבי ציון דוקא.

ביאורים במאמרי רבינו

בגלות אינם נאבדים ח"ו בין האומות (ובדוגמת דבר שיש לו סימן כפשוטו, שעל-ידי הסימן מחזירים אותו לבעליו").

א "נקראים בשם ציון לפי שהם מצויינים בתורה ומצוות"

מבואר לקמן במאמר (סעיף ז) "שעל-ידי זה הם נעשים בבחינת ציון מלשון סימן, דגם כשנמצאים

(*) יצא לאור בקונטרס שבת חזון — תשמ"ח, "לקראת ש"ק פ' דברים, שבת חזון, תשעה באב נדחה . . . ה' מנ"א, שנת הקהל, שנת תשמ"ח".

בפיך ובצל ידי כסיתוך לנטוע שמים וליסוד ארץ ולאמר לציון עמי אתה, חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו שנקראו ישראל ציון אלא זה (שנאמר) ולאמר לציון עמי אתה. וידוע הביאור בזה¹⁰, דבפסוק זה מדבר בג' הדברים שעליהם העולם עומד, תורה עבודה וגמ"ח¹¹. ואשים דברי בפיך זו תורה, ובצל ידי כסיתוך זו גמ"ח, לנטוע שמים וליסוד ארץ אלו הקרבנות (כדאיתא בירושלמי שם). וזהו לא מצאנו שנקראו ישראל ציון אלא זה, כי זה שישאל נק' בשם ציון הוא על-ידי שעוסקים בתורה עבודה וגמ"ח, שהם כללות כל התורה ומצוות. ושבי'ה הם אלו שאינם עוסקים בתורה¹², שהם בשבי'ה ממש [ושבי'ה מלשון שבי'ה¹³] בהגוף ונפש הבהמית. וזהו ציון במשפט תפדה ושבי'ה בצדקה, שהפדי'ה של העוסקים בתורה היא במשפט, על-פי שורת הדין, מה-שאיין-כן הפדי'ה של שבי'ה היא בתורת צדקה. והגם שגם פדייתם של אלו שהם בשבי'ה בהגוף ונפש הבהמית תהי'ה על-ידי התשובה, דאין ישראל נגאלין אלא בתשובה¹⁴ והבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ו(על-ידי-זה) מיד הן נגאלין¹⁵ [ויש לומר, דזהו הקשר של הפירוש ושבי'ה מלשון שבי'ה עם הפירוש דושבי'ה הוא עושי תשובה (ושבי'ה מלשון תשובה¹⁶)], כי פדיית שבי'ה מלשון שבי'ה הוא על-ידי שיעשו תשובה, הרי זה שתשובה מכפרת אינו על-פי משפט, אלא חסד וצדקה דהקב"ה¹⁷. אלא שאף-על-פי-כן, הפדי'ה דשבי'ה היא למעלה מהפדי'ה דציון, כי ענין המשפט הוא מדידה והגבלה, מה-שאיין-כן צדקה היא למעלה מהגבלה ג. וכמבואר בהמאמר¹⁸, שמשפט הוא האור שבגדר הכלים, וצדקה הוא האור שבהבדלה שבא רק באופן של צדקה. ולכן, האור שנמשך לצדיקים שפדייתם היא במשפט, הוא האור שבגדר הכלים. [והיינו דזה מה שפדייתם היא במשפט, יש בזה שני ענינים. א', שאין זקוקים

16 פרש"י עה"פ. וראה גם אוה"ת נ"ך שם ע' צו. ובכ"מ.

17 כמ"ש (מכאן ז, יח) מי א-ל כמוך נושא עון וגו', ובמצודות דוד שם: "משורת הדין אין אנו ראויים . . כי אנו מלאי עון, אבל מי הוא א-ל כמוך המוחל את העון". ובלקו"ת (דרושי ר"ה ס, ד): "א-ל הוא חסד . . מי בעל חסד כמוך . . נושא עון ועובר על פשע". ולהעיר גם ממרו"ל (יל"ש תהלים רמז תשב) שאלו לתורה וכו' ורק הקב"ה אמר יעשה תשובה ויתכפר לו. 18 פרשתנו א, יז.

10 אוה"ת פרשתנו (ופ' ויצא) שם. נ"ך שם ע' צח. ד"ה זה דשנת תער"ב ושנת עדר"ת. ועוד (מקה"ע לירושלמי שם).

11 אבות פ"א מ"ב.

12 כ"ה באוה"ת נ"ך שבהערה 6. ובהמאמר דשנת עדר"ת (שם) שושבי'ה הם בעלי תשובה. וראה לקמן בפנים.

13 ראה גם לקו"ת פרשתנו ד"ה זה (א, ג).

14 סנהדרין צו, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

15 רמב"ם שם.

ביאורים במאמרי רבינו

מה-שאיין-כן עניין הצדקה – חסד, שכל עניינו מלכתחילה הוא השפעה מפני שהנפש שרוצה להתפשט. ומאחר שהנפש אינה מוגבלת, הרי גם ההשפעה אינה מוגבלת רק בכמה שמגיע למקבל. וכאן, כיוון שמדובר על השפעה מצד החסד דלמעלה שהוא הבלי גבול של הקב"ה, הרי זה בלי גבול ממש.

ב "ענין המשפט הוא מדידה והגבלה, מה-שאיין-כן צדקה היא למעלה מהגבלה" היינו, שכל עניינו של 'משפט' הוא שמוודים האם מגיע לתחתון, ולכן גם כאשר תוצאות המשפט הם לטובה, ההשפעה היא רק כמה שמגיע לו ולכן היא מוגבלת.

לצדקה, כיון שמגיע להם על-פי דין. ב', שענין המשפט שולל צדקה, כמ"ש¹⁸ לא תכירו פנים במשפט, ופירש"י¹⁹ שלא תאמר זה עני הוא כו' ומצוה לפרנסו]. והאור שנמשך לבעלי תשובה שפדייתם היא בצדקה, הוא האור שבהבדלה.

סיכום: הצמח צדק מבאר ש'ציון' הם ישראל העוסקים בתורה ומצוות, ו'שביה' הם אלו שבגלות נפש הבהמית. וזהו שפדיית 'ציון' היא על-פי שורת הדין, ופדיית 'שביה' היא על-ידי תשובה שהיא צדקה מהקב"ה. ומאידך, כיוון ש'ציון' אין צריך לצדקה, נמשך לו רק האור שבגדר הכלים. מה-שאין-כן ל'שביה' נמשך האור שבהבדלה.

ג) והנה יש עוד פירוש בושביה, דשביה הוא מלשון השבה, ההשבה מן הגולה²⁰. דלשון השבה [ובפרט כאשר הוא בסמיכות לתיבת תפדה שלפני זה] מורה שגם לפני ההשבה אינו בגלות, ורק שהוא נמצא במקום אחר (מקום הגולה) וצריך לחזור ולשוב למקומו. ועל-פי זה שביה הם נעלים יותר מאלו שנאמר עליהם תפדה. כי לשון פדיה נופל על מי שהוא בגלות²¹ (מה-שאין-כן בזה שהוא רק נמצא במקום הגולה) וצריך לפדיה מהגלות. וצריך להבין, היאך שייך שפדייתם של אלו שהם בגלות היא במשפט (על-פי שורת הדין), וההשבה של אלו שנמצאים רק במקום הגולה (שהם נעלים יותר) היא בצדקה. וגם צריך להבין, מי הם שני הסוגים שעליהם נאמר תפדה ושביה. הרי תפדה נאמר בנוגע לציון שקאי (כנ"ל) על ישראל העוסקים בתורה ומצוות, ואף-על-פי-כן הם בגלות וצריכים לפדיה, ומהי זכותם של אלו שנק' בשם שביה שאינם בגלות.

סיכום: והנה יש עוד פירוש על 'שביה', שהם עצמם אינם בגלות ורק שנמצאים במקום הגלות. ולפי זה צריך ביאור מי הם שני הסוגים וכיצד פדיית 'שביה' צריכה לצדקה.

ד) ויובן בהקדים המבואר בהמאמר²², דענין גלות ושביה שייך דוקא בהכלים, להיותם בבחינת מציאות דבר, מה-שאין-כן בהאור, שהוא בבחינת אין, אין שייך גלות²³. וענין זה (דבאור אין שייך גלות) מובן גם בפשטות. שהרי מעט

19) עה"פ (מספרי עה"פ).

20) מצודת דוד עה"פ.

21) והמבואר בכמה דרושים (וראה בארוכה ד"ה זה דשנת תשל"ה (לעיל ע' קצה ואילך). ושו"נ) שב"ציון" אין שייך גלות ממש – הכוונה בזה היא שהגלות אינו

באופן של שביה [וכמבואר שם החילוק בין ציון לשביה מלשון שביה] אבל מכל-מקום הוא ענין של גלות שלכן צריך לפדיה. מה-שאין-כן ושביה מלשון השבה הוא שנמצא רק במקום הגולה, ואינו צריך לפדיה.

ביאורים במאמרי רבינו

ג "הכלים, להיותם בבחינת מציאות דבר .. האור, שהוא בבחינת אין"

אור הוא רק השתקפות של מקורו ואין לו מציאות אישית, וכמו לדוגמה דמות האדם המשתקפת במראה, שהיא רק השתקפות של האדם ואין לה

מציאות אישית בפני עצמה. ואין הכוונה שזו מציאות שתלויה במקורה, ואם יהיה משהו מפסיק ביניהם היא תבטל, אלא שכל עניינה מלכתחילה הוא רק השתקפות שלו.

אור דוחה הרבה מן החושך²², והיינו דגם לאחרי ירידת והמשכת האור בבחינת מדידה והגבלה [שאז דוקא שייך לומר מעט או הרבה] ד, גם אז הוא דוחה את החושך, ועד שאפילו מעט אור דוחה הרבה חושך. ויתירה מזו, שהחושך נדחה מחילא מפני האור²³. [דבתחלת הבריאה היו אור וחושך משתמשים בערבובי²⁴, אבל לאחרי שויכדל אלקים בין האור ובין החושך²⁵, החושך נדחה מפני האור]. ומזה מובן גם בפשטות, דבאור אין שייך ענין הגלות, כי החושך (דהגלות) נדחה מפני האור.

והנה על דרך זה הוא גם בנשמה וגוף, שהם דוגמת אור וכלי²⁶. וכידוע מאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁷ שרק הגוף הוא בגלות ולא הנשמה. והיינו, דהגם שהנשמה היא מלובשת בגוף והגוף הוא בגלות, מכל-מקום בנוגע להנשמה אין זה ענין של גלות. ורק שמצד זה שהגוף הוא בגלות, הנשמה שמלובשת בו היא נמצאת שלא במקומה וצריכה להשבה. וכמרז"ל²⁸ אני ישנה בגלותא ולבי ער, דגם כשאני ישנה בגלותא, הנשמה (ולבי²⁹) היא ער ה'. דמכיון שהנשמה היא חלק

דא"ח קסד, רע"ג. ד"ה בסוכות תשבו עת"ר (סה"מ עת"ר ע' כז ואילך) ותש"י (פכ"ה – סה"מ ה'תש"י ע' 59 ואילך). וראה גם שעהיוה"א פ"ו (פא, רע"א). וראה ספר הערכים-חב"ד שם ערך אורות דספירות – ביחס לכלים ס"ח. וש"נ.

27 סה"מ תרפ"ז ע' קצז. קונטרסים ח"א קעה, ב. לקו"ד כרך ד תרצב, א.

28 זח"ג צה, א (עה"פ שה"ש ה, ב).

29 בלקו"ת שה"ש (לג, ד) מובא מזהר שם – ולבי דא קוב"ה. אבל ראה לקו"ת שם (לד, א), שמקשר זה

22 תניא פ"ב (יז, א). חובת הלבבות שער יחוד המעשה פ"ה.

23 תניא פ"ב שם. פכ"ט (לז, ב).

24 פרש"י עה"פ בראשית א, ד (וראה גם פרש"י עה"פ שם, יד). וראה גם ירושלמי ברכות פ"ו ה"ח. ב"ר פ"ג, ו (וביפ"ת שם). וראה ספר הערכים-חב"ד כרך ב' ערך אור – ביחס לחושך ס"ו. וש"נ.

25 בראשית שם, ד.

26 ראה תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו" – יז, ב): אשתארו כו' כגופא בלא נשמטא. וראה סידור (עם

ביאורים במאמרי רבינו

ד "והיינו דגם לאחרי ירידת והמשכת האור במדידה והגבלה"

לפני שהאור נכנס בכלים, הוא מהווה רק השתקפות של מקורו. וכיוון שבמקורו אין מקום למידה וגבול, הרי גם באור לא שייך למדוד מעט או הרבה (ראה ס' הערכים ח"ב ע' תנח ואילך). וכל עניין המדידה באור מתחיל אחרי שנכנס בכלים, שבהם יש מדידה והגבלה, ולכן אפשר למדוד גם את כמות האור שנכנסה בהם אם הוא מעט או הרבה.

ה "דגם כשאני ישנה בגלותא, הנשמה (ולבי) היא ער"

כלומר שגם בזמן הגלות ניתן להרגיש את רצון הנשמה להידבק באלקות. ראה בלקו"ת המצוין בהערת רבינו 29 "ולבי ער כי הגם שאני ישנה

וכן גם כל עניינו של האור הוא שיש מאור והמאור הוא בהתפשטות. וזו הסיבה שהאור אינו מתעסק לפעול על העולם וגם נשאר מקיף, כי אין לו שום משימה נפרדת שעליו למלא, וכל עניינו הוא שהמאור מתפשט.

וכן גם למעלה, עניינו של אור הוא שדבוק במקורו ואינו יכול ליפרד ממנו, וממילא מובן שבדרגה זו לא שייך עניין הגלות, שהרי כל עניין הגלות הוא הפירוד מהמקור.

ואילו הכלים הם דבר נפרד מהאור, שעניינם לקלוט את האור. וכיוון שזו בחינה שיש לה מציאות בפני עצמה, הרי על-ידי ריבוי השתלשלות יכול להמשך ממנה גלות (היינו שעצם היותם מציאות, מותיר אפשרות לפירוד).

אלוקה ממעל ממש³⁰, דגם כשהיא באופן ד"ממש" מלשון ממשות³¹ היינו שהיא מלובשת בגוף גשמי, היא חלק אלוקה ממעל [ועד שהיא חלק אלוקה ממעל ממש], וידוע מאמר הבעש"ט³² שכשאתה תופס במקצת מן העצם אתה תופס בכולו³³, לכן, גם לאחר ירידתה והתלבשותה בגוף בכח המפליא לעשות³³, ואפילו בזמן הגלות, אינה בגלות וכו'. ועל-פי זה יש לומר, דהלשון ושבי' קאי לא רק על סוג מיוחד שבישראל, אלא גם על הנשמה דכאו"א מישראל. דמכיון שהנשמה אינה בגלות, אין שייך בה הלשון פדי'ה. אלא שאף-על-פי-כן צריכה להשבה, כי מכיון שהנשמה מלובשת בהגוף, ועד שהיא מתפעלת ממאורעי הגוף³⁴, על-ידי הגלות דהגוף, גם הנשמה נמצאת במקום הגלות, ולכן צריכה להשבה³⁵.

סיכום: עניין הגלות שייך רק בכלים, מה-שאינ-כן באור, שמעט ממנו דוחה הרבה חושך. וכן הוא גם בנשמה וגוף. ולפי זה, 'ציון' הוא הגוף שנמצא בגלות ממש, ו'שביה' היא הנשמה שנמצאת רק במקום הגלות.

ה) והנה ידוע שכוונת הירידה דהגלות היא לצורך עלי'ה. שעל-ידי העבודה בזמן הגלות דוקא יהי' הגילוי דלעתיד שהוא נעלה יותר מהגילוי שהי' בזמן הבית. וכיתרון האור מן החושך³⁵, שעל-ידי החושך נעשה יתרון

(32) המשך תרס"ו ע' תקכב. ובכ"מ. וראה ספר השיחות ה'תשמ"א ס"ע 32 ובהערה 19 שם.

(33) דרכי משה לטור או"ח ס"ו סק"ב. רמ"א או"ח שם סוף ס"א.

(34) תניא פמ"ב (ס, ב).

(35) קהלת ב, יג. וראה בארוכה ספר הערכים חב"ד הנ"ל ערך אור – ביחס לחושך ס"ח (ע' תקעה). וש"נ.

גם עם "בחינת רצון ותשוקה שיש בכל נפש מישראל". ולהעיר מאגה"ק סל"א.

(30) תניא רפ"ב.

(31) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' תז. מכתב כ"ב אייר ה'תשי"א*. וראה ג"כ "היום יום" כג מנחם אב.

(*) נדפס באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ד ע' רצא. המו"ל.

ביאורים במאמרי רבינו

ח "שהיא מתפעלת ממאורעי הגוף . . . ולכן צריכה להשבה"

כותב במאמר שהנשמה אינה בגלות ורק נמצאת שלא במקומה, אלא במקום הגלות. ואולי הכוונה בזה, שהיא יכולה להיות מושפעת לרעה מהגלות, אבל לגלות אין שליטה עליה, כי בכוחה לעורר כחות עמוקים יותר ולהתגבר על ההשפעות הרעות (ראה אג"ק חכ"ט ע' ו' ש"לגויים אין שליטה" על הנשמה), וכן לעורר את הרצון ותשוקה לאלקות כמבואר בביאור ה'. (וראה בספר המאמרים תרע"ח ע' קצט-ר שמחלק בין הארת הנפש שמתפעלת ממקרי הגוף לעצם הנפש שאינה מתפעלת).

וראה במילואים.

בגלותא שאותותינו לא ראינו כנ"ל מכל-מקום אף בגלותנו לא עזבנו ה' מבחינת רעותא דליבא בחינת רצון ותשוקה שיש בכל נפש מישראל לעורר את האהבה עד שתחפץ להתפשט מלבושים שבנוגה".

ו "כשאתה תופס במקצת מן העצם אתה תופס בכולו"

ראה במילואים לביאור ח'.

ז "ועד שהיא מתפעלת ממאורעי הגוף" היינו שלא רק הנפש הטבעית מושפעת ממאורעות הגוף, אלא גם הנשמה האלוקית מושפעת מהם. ולמשל, שכאשר הגוף רעב או עייף, זה מפריע לנשמה לעסוק בעבודת ה'.

בהאור, שהוא נעלה יותר מכמו שהי' קודם. וכל שהירידה (החושך) היא למטה יותר, העלי' (יתרון האור) שעל ידה, היא נעלית יותר. ומזה מובן, דמכיון שהירידה דהגלות היא בעיקר בהגוף (כנ"ל סעיף ד), לכן, העלי' דלעתיד לבוא (הנעשית על-ידי הירידה דהגלות) שתהי' בהגוף היא נעלית יותר מהעלי' שתהי' בהנשמה. ויובן זה על-פי המבואר במק"א³⁶ בענין העלי' דהנשמה שנעשית על-ידי ירידתה למטה, שיש בזה שני ענינים. א', דעל-ידי זה שגם בהיותה למטה ומלוכשת בגוף ונפש הבהמית היא עובדת את ה', מתגלה תוקף ההתקשרות שלה עם הקב"ה, שגם ההעלם וההסתר דהגוף ונפש הבהמית אינו יכול לבטל ח"ו, ואפילו לא לעשות גרעון בהתקשרות שלה. ב', שעל-ידי עבודת הנשמה למטה נעשה הבירור והזיכוך דהגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם. והחילוק שבין שני ענינים אלו הוא³⁷, דבענין הא' – יתרון האור הוא על-ידי החושך. והיתרון הוא, שעל-ידי החושך מתגלה תוקף האור, שגם החושך הכי גדול אינו מעלים לגבי' ט. מה-שאינ-כן בענין הב' – יתרון האור הוא גם בהחושך עצמו, שהחושך (דהגוף ונפש הבהמית והעולם) נהפך לאור. והיתרון הוא, שבכדי להפוך את החושך לאור הוא בכח העצמות שלמעלה מהגדרים דאור וחושך י, ועל-ידי הפיכת

37 ראה תו"ח נח נט, סע"ד. לקו"ש ח"ט ע' 66.
וראה לקו"ש ח"ז ע' 44 ואילך. שם ע' 103. ח"ט ע' 22.

36 ראה ד"ה ויהי' עקב תשכ"ז (לקמן ע' קצ ואילך)
סעיף ד. לקו"ש ח"ט ע' 246 ואילך. וט"ו.

ביאורים במאמרי רבינו

ונתן להמחיש את הדברים באמצעות שלוש

דוגמאות:

דוגמא ראשונה: כשקטגור וסנגור מתנצחים זה עם זה בבית המשפט ומתאמצים להביא ראיות התומכות בטענתם, לעיתים הסנגור מצליח להציג טיעון חזק לטובת הנאשם וגם הקטגור מוכרח לבטל את טענתו. עם זאת, הקטגור לא יתנה מסברא זו, ולא יתחבר ויחזור עליה בהתלהבות. שכן הטענה הזו באה מקו חשיבה של הסנגור, שהוא עולם של חסד, ואילו הקטגור הוא מעולם הפוך.

אבל כאשר הסנגור מביא טיעון שאינו מוגדר בקו חשיבה מסויים, כמו תמונה שמוכיחה שהאירוע לא היה כלל, אזי גם הקטגור יקבל את הדברים, כיוון שזהו עניין שמוסכם על כולם (ולשון הרלב"ג "האמת מסכים על עצמו מכל צד").

דוגמא שניה: כאשר ישנם שני אנשים בעלי נטיות שכליות שונות, הם יכולים להתווכח על כל דבר בעולם. אבל כשיבוא תרגיל חיבור מתמטי $[2+2=4]$, שניהם יסכימו על התוצאה. כיוון שכאן מדובר על כלל שכלי מופשט מקו חשיבה מסויים.

ט "שעל-ידי החושך מתגלה תוקף האור"

למשל כאשר האבוקה מאירה בחוץ באור היום, לא רואים את התוקף שלה. אך כאשר מאירה בלילה או במרתף חשוך מתבטא התוקף שלה. וכן מובא בזהר (ח"ב ע' קפו, סע"א, ח"ג מו, ב) "אלמלא חשוכא לא אתיידע נהורא". ואם כן, ככל שהחושך גדול יותר, הוא מורה על יתרון האור - שיכול להאיר גם חושך גדול בזה.

י "בכדי להפוך את החושך לאור הוא בכח העצמות שלמעלה מהגדרים דאור וחושך"

הפיכת החושך לאור אינה בדרך כפיה - שהאור דוחה את החושך, אלא על ידי שהחושך עצמו משתכנע כביכול להפוך להיות חלק מהאור. וזו משימה שהאור אינו יכול לבצע בכוחות עצמו, שהרי החושך רואה בו משהו שמנוגד לו ו'לעומתי' אליו.

ולכן הדרך לכך שהחושך ישתכנע ויהיה מוכן לקבל את התהפכותו לאור, היא על ידי כח נעלה יותר שאינו מוגדר בהגדרה של אור או חושך, ולכן אינו 'לעומתי' לשום דבר, ויכול לגרום לכך שגם החושך יהפוך לאור.

החושך לאור, מתגלה כח העצמות יא. ויתירה מזו, דעל-ידי זה דוקא נשלמת הכוונה דנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים³⁸ [דענין נתאוה הוא בעצמותו ית'³⁹]. וכמבואר בתניא⁴⁰, שהכוונה בירידת הנשמה למטה היא לא בשביל הנשמה אלא בכדי לתקן את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם, כי על-ידי זה דוקא נשלמת הכוונה דדירה בתחתונים⁴¹.

(40) פל"ז (מח, ב), מע"ח שער כו (שער הצלם) פ"א.

(41) דמ"ש בתניא שם שהכוונה בירידת הנשמה למטה היא בכדי לתקן הגוף כו' – בא בהמשך להמבואר שם פל"ו שתכלית הבריאה היא שיהיה לו ית' דירה בתחתונים.

(38) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו.

(39) ואף שגם הפיכת החושך לאור הוא בכח העצמות שאינו מוגדר בהגדרים דאור וחושך (כנ"ל בפנים) – הרי ענין זה (שאינו מוגדר) הוא העילוי וההפלאה שלו (ענין "גילוי"), מה-שאיין-כן הענין ד"נתאוה" יב.

ביאורים במאמרי רבינו

'משפיע'. אבל כח העצמות אינו מוגדר בשום גדר, ולכן מתקבל בכל עניין (ראה גם בספר ההדונים לרמב"ם ע' תכו; סהמ"מ ח"ה ע' רמט ובהערה 56 שם).

יא "מתגלה כח העצמות"

הלשון כאן הוא כח העצמות. כי "יתרון האור" המדובר כאן אינו גילוי העצמות (על דרך גילוי אור), אלא בחינה שנוגש בה הקשר שלה עם העצמות שלא מוגדר בגדרים, ולכן גם היא אינה מוגדרת בגדר אור.

יב בהערת רבינו "ענין זה (שאינו מוגדר) הוא העילוי וההפלאה שלו (ענין "גילוי"), מה-שאיין-כן הענין דנתאוה"

ביאור העניין: הפיכת החושך לאור באה כאמור מבחינה שאינה מוגדרת בשום גדר, ועניין זה נחשב עילוי והפלאה גדולים. וממנה נובע עניין הבחירה - שכיוון שאינו מוגדר, הרי ביכולתו לבחור כל העולה ברצונו, "מי . . שיאמר לך מה תעשה ומה תפעל".

אך זוהי רק 'הפלאה העצמות' בלבד, ולא 'עצמותו ית' בעצמו: שכן בעצמותו ית' יש רק 'הוא' ואי אפשר לומר בו שום פירוש. ולכן, כל העניין של 'מוגדר או לא מוגדר' וכן עניין 'מעלה או חיסרון' כלל לא קיים שם ולא מדובר עדיין, אלא נוצר רק בדרגה נמוכה יותר. ואילו עניין 'נתאוה' שייך לעצמותו ית' ממש, כפי שיבואר להלן.

ומוסיף רבינו שהעילוי וההפלאה הם ענין "גילוי". ויתכן לומר הכוונה בזה, שאינם העצמות עצמו אלא רק גילוי וביטוי של העצמות באיזה דבר.

[שהרי ענין $2+2=4$ אינו מפני שנטיית שכלו של מישוה להבין כך, וקיים גם לפני שמישהו הבין כך בפועל].

דוגמא שלישית: בענין השפעת החסד לזולת, יש את עצם הנתינה לזולת, ויש את הקבלה של המקבל וחפצו בדבר. אם הנתינה באה מהטבע של הנותן להשפיע את עצמו לכל מקום ואפילו לזולת, אזי המקבל לא יכול להנות מזה, כי טבע האדם שאינו רוצה להיות מקבל.

רק אם הנתינה באה מעצם הנפש של הנותן, שאינו מוגדר בשום גדר ואפילו לא בגדר הבסיסי של "אני" (ראה עדי"ו לקו"ש ח"ו עמ' 116), ואין שם הבדל בין הנותן למקבל, אזי המקבל יכול ליהנות מהנתינה. כי באופן זה הנתינה היא כאילו הדבר שייך למקבל כמו לנותן.

ועל פי זה יובן באלוקות, בה יש שתי דרגות: א. אור 'בלי-גבול', שאין-סוף להתפשטותו, אך בכל זאת כיוון שהוא מוגדר בגדר 'אור', הוא מוגדר אל החושך. ולכן, גם כאשר מתפשט בכל מקום, אין זה באופן ש'מתקבל' על-ידי הנבראים. ב. כח העצמות היא דרגה שהיא 'בלי גדר', ועל ידה יכולים גם הנבראים 'לקבל' עניני אלוקות. שכן דבר שהוא בלתי מוגדר, הרי אין שום עניין שמנוגד אליו ואין דבר שאינו הוא. ומצד בחינה זו, גם החושך מצידו מקבל ומזדהה עם האור.

ויש להוסיף, שבדוגמאות שהוזכרו, ה'בלי גדר' הוא רק בעניין מסויים - כמו סברא שאינה מוגדרת בנטיה שכלית, או נתינה ממקום שאינו מוגדר בגדר

וכמו שהוא בהעלי'ה שעל-ידי ירדת הנשמה למטה, שעיקר העלי'ה הוא הברור והזיכור דהגוף וכו', על דרך זה הוא גם בהעלי'ה דלעתיד לבוא על-ידי הירידה דהגלות, שעיקר העלי'ה היא בהגוף. דהיתרון שנעשה בהנשמה על-ידי חושך הגלות הוא גילוי תוקף ההתקשרות שלה, שהגם שהיא מלוכשת בגוף והגוף הוא בגלות מכל-מקום גם אז הנשמה אינה בגלות. והיתרון שנעשה בהגוף הוא שהחושך דהגוף כמו שהוא בגלות (שהוא חושך גדול יותר מהחושך שלו⁴² כמו שהוא מצד עצמו) נהפך לאור, ויתירה מזו, דעל-ידי זה שגם החושך שלו כמו

42) ראה סה"מ עת"ר ע' יב ואילך. ה'תש"י ע' 18 ואילך.

ביאורים במאמרי רבינו

בחירת הדבר הגשמי מבטאת את הפלאות, שאינו מוגדר (עניין "גילוי").

ב. העניין של נתאוות אינו בשביל לבטא משהו (אפילו לא לבטא את זה שאין צורך לבטא), אלא שכן הקב"ה רצה, ותו לא. לפי הסבר זה, 'נתאוות' לא בא לתאר עילוי והפלאה, אלא מתאר מה שהוא עצמו התאוות. ולכן הוא יכול להתאוות לדירה בגשמיות עצמה ('גשמי שבגשמי') שאינה מבטאת שום דבר. ומצד זה, באמת יכל להתאוות גם לרוחניות. כי לא מחפש לבטא שום ענין.

וזהו מה שאמר אדה"צ על דירה בתחתונים ש"על תאוה לא שואלים שאלות". שהוא העניין ה', שאין בו שום הסבר, ולא העניין ה' שהוא הסברה של עילוי והפלאה.

ובסגנון אחר: מצד טעמי הבריאה הרוחניים, לעולם ולאדם יש ממש ערך, שדוקא הוא יכול לממש את התכלית. מצד עניין הבחירה, שהגשמיות מבטאת "מי יאמר לך מה תעשה ומה תפעל" - הרי בזה מתבטא השפלות של העולם, מעלה שאין מה להתגאות בה, [כמו שהשוטה יתגאה שדוקא הוא מבטא את החכמה של שלמה המלך שיכול להגיע עד אליו]. אך למרות זאת הוא מבטא משהו שדוקא הוא יכול לבטא ולא עליון. אבל בנתאוות, אין לתחתון כל ערך כיוון שאינו מבטא שום דבר אלא רק השלמת הנתאוות ותו לא.

וראה במילואים.

וכמו בדוגמא הנוכחית, שכיוון שבעצמות יש רק 'אותו', הרי הביטוי של זה (עניין "גילוי") הוא העדר גדרים. וכיוון ש'העדר הגדרים' הוא כבר ביטוי ותיאור מסויים, הרי גם פעולותיו הן כאלו שיבטאו את ההפלאה של העדר הגדרים, כמו הפיכת חושך לאור והבחירה בגשמיות, כדלהלן.

מה-שאינ-כן הענין דנתאוות שבא מעצמותו ית' בעצמו - לא נועד לבטא שום דבר, אלא זהו פשוט מה שהתאוות, ולכן גם בפועל אינו מבטא שום דבר.

וביאור הענין יובן בהקדים: מבואר בכמה מקומות שיש טעמים הגיוניים לבריאת העולם, וכמו 'שיתגלו שלימות כחותיו', "בגין דישתמודעון ליה" [כדי שידעו אותו] ועוד. הצד השווה של כולם הוא שהם עוסקים בחלק הרוחני שבעולם, בו נרגש בגילוי הענין האלוקי.

אמנם אדה"צ ביאר, שהכוונה העליונה היתה לדירה בגשמיות, בתחתון שאין תחתון למטה ממנו, שאין בו רגש אלוקי (שהרי גם לאחר הדירה יישאר העולם במצב זה). ואת זאת ניתן להבין בשני אופנים. א. לקב"ה אין שום גדרים (הפלאות העצמות) ויכול לרצות אפילו דבר גשמי. ויתירה מזו, שדוקא הרצון בגשמיות מבטא את זה שאין לו גדרים (ובסגנון אחר: מבטא שאין צורך לבטא שום ענין). אלא שבחינה זו עוסקת סוף-סוף בהיגיון ובסברה שמאחורי הגשמי, שמבטא יחודיות שאין ברוחני (והוא ה'רוחני שבגשמי').

והיינו, שזהו עניין הבחירה, שאינו מוגדר בשום דבר ויכול לבחור אפילו דבר גשמי. אלא שמאידך,

שהוא בגלות נהפך לאור, נשלמת הכוונה דדירה בתחתונים, בתחתון שאין תחתון למטה ממנו⁴³ יג.

סיכום: כיוון שהגוף ירד למטה יותר, הרי גם עלייתו תהיה נעלית יותר. דהנה, בעליית הנשמה שני עניינים: א. יתרון האור על-ידי החושך – שמתגלה תוקף התקשרותה. ב. יתרון האור בחושך עצמו – שמבררת את הגוף ונפש הבהמית. ומעלת עניין השני הוא, שעל ידו מתגלה כח העצמות ונשלמת הכוונה של דירה בתחתונים. וכמו שעיקר העליה הוא בירור הגוף, כך לעתיד לבוא עיקר העליה היא בגוף. כי הנשמה אינה בגלות, אבל הגוף הוא בגלות ואף-על-פי-כן נהפך לאור ומשלים הכוונה.

ו) והנה ידוע⁴⁴ שלעתיד לבוא תהיה הנשמה ניוזנית מן הגוף. ועל-פי זה יש לומר, שלעתיד לבוא יהיה להנשמה (לא רק היתרון שנעשה על-ידי החושך, אלא) גם היתרון הבא מן החושך עצמו. דהגם שיתרון זה יהיה (בעיקר) בהגוף, גם הנשמה תקבל מהגוף יתרון זה. ועל דרך הידוע⁴⁵ בענין העליה שנעשית בהנשמה על-ידי ירידתה למטה בגוף ונפש הבהמית, דנוסף לזה שעל-ידי ההעלם

(43) תניא רפ"ו.

ובכ"מ.

(44) ראה ד"ה את הויה האמרת תרע"ח ספ"ה (סה"מ תרע"ח ע' תיז. ומציין שם: ועמ"ש באורך בד"ה אלה תולדות נח, רל"ז). וראה המשך וככה תרל"ז פצ"א-צב.

(45) ראה בארוכה ד"ה והיה עקב ובלקו"ש שבערה 36. וש"נ.

ביאורים במאמרי רבינו

בחסידות 'תחתון שאין תחתון למטה הימנו'.

ולפי זה צריך ביאור, שהרי כל זה היה נכון גם בבריאת העולם או בזמן הבית, שגם אז הגשמיות לא גילתה את מקורה, ובעניין זה לא התחדש דבר דווקא בזמן הגלות?

(ובסגנון אחר: כיוון שהעולם הגשמי 'אין תחתון למטה הימנו' היות ואין לו שום קשר לאלוקות - איך יכול להיות שבזמן הגלות מתגלה לפתע שיש תחתון נמוך יותר? איך יכול להיות עוד יותר 'שום קשר'?)

ואולי צריך לומר שהחושך שמיטוסף בגוף בזמן הגלות הוא כמו שמבואר באגה"ת פ"ו, שבזמן הגלות העולם מקבל חיות מהקליפות, שהם לא רק 'העדר קשר' עם אלקות אלא הם 'נגד ה'. והביטוי תחתון שאין למטה ממנו נאמר כאן לא במשמעות הפשוטה של העדר קשר, אלא של ניגוד.

יג "דעל-ידי זה שגם החושך שלו כמו שהוא בגלות נהפך לאור .. בתחתון שאין תחתון למטה ממנו"

בעניין זה צריך להבין: ראשית, מהו החושך שנוסף בגוף בזמן הגלות? ועוד, מהו שדוקא על-ידי זה "נשלמת הכוונה . . בתחתון שאין למטה ממנו" - שמזה משמע שהגדרת 'תחתון שאין תחתון למטה הימנו' קיימת דווקא בזמן הגלות.

דהנה, העולם מורכב משני חלקים:

א. החלק הרוחני שבו, כמו הנפש. וכן 'התוכן' שבעולם הנתפס עם השכל, שממנו ניתן להוכיח על אלוקות. אלא שמזה גופא שצריך להתבונן כדי להוכיח זאת, מובן שחלק התוכן הוא הפנימיות של העולם.

ב. החלק הגשמי שבו, דהיינו החיצוניות של העולם הנראית ב'מבט ראשון' ונתפסת בחוש המישוש, שלא נרגש בה שום קשר למקור. וזה נקרא

וההסתר דהגוף ונפש הבהמית מתעוררים ומתגלים כחות הנעלמים של הנשמה (שהיו גם קודם ירידתה) י', הנה על-ידי שהנשמה מבררת ומזככת את הגוף ונפש הבהמית, נעשה בה גם יתרון והוספה⁴⁶. כמ"ש⁴⁷ משכני אחריו נרוצה, דעל-ידי שנפש האלקית פועלת שגם נפש הבהמית יהיה לה אהבת ה', שהאהבה דנפש הבהמית היא בדרך מרוצה⁴⁸, על-ידי זה נעשה נרוצה גם בנפש האלקית, אחריו נרוצה לשון רבים⁴⁹. י'. אלא שעכשיו, מכיון שהנשמה היא המשפיע והגוף הוא המקבל, יתרון זה דהנשמה (שמקבל מהגוף) אינו בשלימות, והשלימות דיתרון זה יהיה לעתיד לבוא, מכיון שאז תהיה הנשמה ניוזנית מן הגוף.

סיכום: לעתיד לבוא הנשמה ניוזנת מהגוף, שתקבל גם מעלת הגוף. שמכיוון שעסקה בבירור, נעשה גם בה יתרון והוספה.

ז) וזהו ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה, דזה שישראל נק' בשם ציון הוא על-ידי שעוסקים בתורה עבודה וגמ"ח, שהם כללות כל התורה ומצוות, שעל-ידי זה הם נעשים בבחינת ציון מלשון סימן, דגם כשנמצאים בגלות אינם

46) שה"ש א, ד.

47) לק"ש ח"א ע' 268. וראה לק"ת ויקרא ב,

סע"ד. אוה"ת שה"ש עה"פ (ע' סד. שם ע' עב. שם ע' פב-ג).

ביאורים במאמרי רבינו

יד "מתעוררים ומתגלים כחות הנעלמים של הנשמה"

"כמשל הידוע מאמת המים הנחסמת על-ידי אבנים, שבתחילה המים נעצרים ולאחר מכן פורצים במרוצה גדולה. כי (המים מצד החיות הפנימית שבהם, אינם סובלים שום מונע ומעכב, ו)המניעה והעיכוב מעוררת בהם גילוי כח פנימי (שבתחילה, נכלה הכח שבהם בהמרוצה ועכשיו נשאר הכל בהם, שלכן מתפרצים הם במרוצה גדולה)" (ומעין תש"ו ס"ה, ספר הערכים ח"א עמ' תצו). וכך על-ידי העלם והסתר הגוף ונפש הבהמית מתעוררים הכחות הנעלמים של הנפש האלוקית.

הסותמים הרצים עם המים הנה מוסיפה כוח ועוז במוץ מרוצת המים", כי האבנים כבדים יותר מהמים, ולכן כאשר הם רצים הם רצים בחזק יותר מהמים ומוסיפים תנופה במים. וכך על-ידי פעולתה על נפש הבהמית, נעשה הוספה בנפש האלוקית.

זו "שהאהבה דנפש הבהמית היא בדרך מרוצה"

המדות דנפש הבהמית, כיוון שהיא 'בהמה', הרי מדותיה הם בתוקף גדול, שכל דבר שהיא רוצה היא בתוקף בלתי מוגבל. ולא כמו המידות של נפש האלוקית, שכיוון שהם על-פי שכל, פועלים במדידה ובחלישות.

יו "כמ"ש משכני אחריו נרוצה"

העניין של 'נרוצה' מובא כאן רק כדוגמה למעלה שהנפש האלוקית מקבלת מהנפש הבהמית. אבל כאן במאמר, עיקר הביאור הוא מה שמקבלת מנפש הבהמית את "יתרון האור הבא מן החושך עצמו", כמבואר במאמר בארוכה, שהוא כח העצמות שהופך חושך לאור.

טו "על-ידי שהנשמה מבררת ומזככת את הגוף ונפש הבהמית, נעשה בה גם יתרון והוספה"

בהמשך למשל (המובא בביאור הקודם) מהאבנים והעפר הסותמים את מרוצת מי הנהר, עד שהמים פותחים את הסתימה ומתפרצים במרוצה גדולה יותר, ממשיך שם "לא זו בלבד שפותחים את הסתימה אלא עוד זאת שבמרוצתם לוקחים אתם גם את האבנים והעפר .. דתמורת זה שהיו מעכבים את מרוצת המים הנה הם עצמם נגררים עם זרם שטף המים, ומרוצה זו של

נאבדים ח"ו בין האומות (ובדוגמת דבר שיש לו סימן כפשוטו, שעל-ידי הסימן מחזירים אותו לבעליו). ויתירה מזו, שעל-ידי עבודתם בתורה ומצוות בזמן הגלות נעשה בהם יתרון ועליה, למעלה יותר מכמו שהיו בזמן הבית. והיתרון הוא בשני ענינים. א', שעל-ידי העבודה בזמן הגלות מתגלה (כנ"ל סעיף ה) התוקף והבלי גבול דהאור, שגם חושך הכי גדול (חושך הגלות, כולל גם החושך כפול ומכופל שבדרא דעקבתא דמשיחא) אינו מעלים לגבי'. דבכללות הוא האור שלמעלה מהכלים (האור שבהבלה⁴⁸), שהוא בלי גבול. אבל אף-על-פי-כן הוא מוגדר בגדר אור. וב', שעל-ידי הפיכת החושך לאור מתגלה העצמות שלמעלה מהגדרים דאור וחושך (כנ"ל).

והנה בפסוק זה, הסיום והחותם⁴⁹ של ההפטורה חזון ישעיהו [דענינו של ישעיהו הוא (כשמו) ישועה⁵⁰, ועד לישועה אמיתית שהיא הגאולה שלימה שאין אחריה גלות⁵¹. דזהו גם מה שממשיך בכתוב⁵² אשר חזה גו' בימי גו' יחזקיהו, שביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח⁵³], מדבר בהעילוי שיהיה בגאולה העתידה. ובזה גופא – בעילוי הב', שהוא עיקר התכלית דהגלות. וזהו אומרו תפדה ושביה, שעילוי זה הוא הן בהגוף שיפדה מהגלות (תפדה) והן בהנשמה שתשוב ממקום הגולה (ושביה). וזהו גם תפדה במשפט ושביה בצדקה, דהעילוי שיהיה בהגוף (תפדה) הוא במשפט, דכיון שהגוף הי' בגלות ממש והי' בו הענין דהפיכת החושך לאור, לכן, היתרון והעילוי שנעשה על-ידי זה, מגיע לו על-פי שורת הדין, במשפט. מה-שאיין-כן זה שהנשמה שהיתה רק במקום הגולה (ושביה) תתעלה לבחינה זו, הוא (לא על-פי שורת הדין, אלא) בצדקה. ולכאורה יש להוסיף, שבפרט אחד יש יתרון בהעליה דהנשמה על העליה דהגוף. שהעליה דהגוף, שהיא במשפט (היינו שהעליה היא על-פי חשבון דטעם ודעת), יש בזה איזו מדידה והגבלה, מה-שאיין-כן העליה דהנשמה, שהיא בצדקה, היא למעלה מכל מדידה והגבלה יח'.

מגיע בהעצמות.

(49) דהכל הולך אחר החיתום (ברכות יב, א).

(50) ראה פרש"י ומצו"ד עה"פ ישעיה מט, א. א. זח"ב קעט, סע"ב.

(51) ראה תוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב.

(52) ישעיה א, א.

(53) סנהדרין צד, א.

(48) ובהמאמר דשנת עדר"ת (נעתק לעיל סעיף ב) ש"צדקה" קאי על אור זה. דהגם שמבאר שם במעלהבעלי תשובה (להפירוש דשביה הוא עושי תשובה) – יש לומר, דמעלת הבע"ת המבואר שם היא הצמאון והחילא יתיר שבא על-ידי החושך (ראה תניא פ"ז – יד, א), וזה מגיע (רק) באור הבל"ג. מה-שאיין-כן זה שבבע"ת נהפכים הזדונויות לזכויות, ועד"ז בעבודת הצדיקים – זה שהגוף נופש הבהמית (ועד"ז הרברים הגשמיים שבהם נעשה המצוה) נהפכים לקדושה –

ביאורים במאמרי רבינו

שכלית כיצד אפשר להפוך חושך לאור. וכיוון שזהו רק בכח העצמות, איך אפשר לומר שיש בזה הגבלה?

ויובן זה בהקדים, שאת הבלי גדר עצמו לא שייך להבין בשכל. ואנחנו תופסים רק כאשר הבלי גדר

יח "שהעליה דהגוף .. יש בזה איזו מדידה והגבלה"

לכאורה צריך ביאור: מהי המדידה והגבלה והחשבון על-פי טעם ודעת המדובר כאן? והרי מדובר על ענין 'בלי גדר', היינו שאין שום הסברה

ראיין מקרא יוצא מידי פשוטו⁵⁴, ועד שדוקא על ידי לימוד הפשט מתגלה העצם דתורה, כי פשט הוא בעולם העשייה⁵⁵ יט, שבו דוקא נשלמת הכוונה דדירה בתחתונים. ולכאורה יש לומר דזהו גם הטעם (בפנימיות הענינים) דזה שהלימוד עם תשב"ר, הבל שאין בו חטא⁵⁶, הוא דוקא על-פי הפשט. ויש לומר שכן הוא גם בנוגע לענינו – הפסוק ציון במשפט תפדה ושבי'ה בצדקה, שעיקר הענין בזה הוא פירוש הפסוק כפשוטו, הפדי'ה והיציאה מהגלות בפשטות כ בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש בעגלא דידן.

סיכום: זהו 'ציון' במשפט תפדה: 'ציון' הוא כשבני ישראל עוסקים בתורה ומצוות שאז הם מצויינים הגלות ואינם נאבדים בין האומות. ועל-ידי זה נעשה בהם עילוי יותר מבזמן הבית: א. שמתגלה שהחושך אינו מעלים לגבי האור. ב. שמתגלה כח העצמות. וזהו שדוקא העילוי של הגוף, 'ציון', הוא במשפט ודין, כיוון שהיתה בו הפיכת חושך לאור. אבל עליית הנשמה היא בצדקה, ומכל מקום יש בזה מעלה שהוא למעלה מהגבלה. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, שפשט הוא בעולם העשייה, אופן הלימוד של תשב"ר, שתהיה היציאה מהגלות בקרוב ממש.

54) שבת סג, א. ושי"נ.

חיוב הנשמות פ"א מ"ב, הובאו ונתבארו בלקו"ד כרך ד תשע"א, א.
56) שבת קיט, ב.

55) ע"ח (הובא בנגיד ומצוה בתחלתו. נהר שלום בהקדמת רחובות הנהר בסופה) ומשנת חסידים (מס')

ביאורים במאמרי רבינו

בפועל, הרי בכך יש לו שייכות להעילוי שנעשה בו, וזה סוף סוף איזה 'חשבון' מדוע יעשה בו עילוי. בשונה מהנשמה שבה כלל לא התקיים הענין של דירה בתחתונים, ולכן אצלה הוא לגמרי 'בצדקה' ולמעלה ממדידה.

יט "כי פשט הוא בעולם העשייה"
הפשט של התורה עוסק בעניינים המתרחשים בעולם העשייה. בשונה מחלקים אחרים בתורה שעוסקים בהתרחשויות שהיו ברוחניות או בעולמות עליונים.

כ "ויש לומר .. שעיקר הענין בזה הוא פירוש הפסוק כפשוטו"

היינו שהיה ניתן לחשוב שהעיקר הוא מה שלעתיד לבוא יהיה גילוי אלקות, אבל אינו נוגע כל-כך למשל אם יהודי יהיה בחו"ל או בארץ. ואף שכמובן, כתוצאה מהעניינים הרוחניים יהיה כך בגשמיות, אבל זהו רק תוצאה. ועל כך כותב 'ויש לומר' שהעיקר הוא היציאה מהגלות כפשוטו. והוא על דרך מה שנתבאר לעיל שבמצוות העיקר הוא הנחת התפילין כפשוטה ולא ההמשכה הרוחנית.

מתבטא בגדרים. וכגון, כאשר החושך נהפך לאור, הרי זה כלי לבטא את הבלי גדר.

ונמצא שהפיכת החושך לאור אינה אמיתית גילוי כח העצמות, והיא מבטאת רק את הבחינה של הבלי גדר כפי שמתבטאת בגדרים. ואת זה מקבל הגוף (מה-שאיין-כן בנשמה, גילוי כח העצמות הוא רק מפני שכן רצה הקב"ה, ושם אין כל הגבלות, ולכן היא תקבל את הבלי גדר עצמו).

אמנם, כל הנ"ל הוא בנוגע לענין הבלי גדר והפלטת העצמות. אבל מסגנון המאמר שכותב סתם "שהגוף היה בגלות ממש והיה בו הענין דהפיכת החושך לאור" - משמע שהמדובר כאן בעילוי הנשמה על הגוף הוא גם בנוגע ל'נתאוה' (שהרי אינו מחלק בין העניין של גילוי כח העצמות שאינו מוגדר בגדרים של אור וחושך, לענין של 'נתאוה').

ולכאורה, הרי נתבאר בארוכה (ביאור יב) שנתאוה אינו עניין של טעם כלל, גם כשמדובר על הגוף. ואם כן, איך שייך לומר שיש בזה מדידה וחשבון, ועילוי לנשמה על פני הגוף?

ואולי הכוונה שכיוון שלמעשה, ה'נתאוה' הוא שיהיה דירה בתחתונים, ובגוף מתממשת הדירה

סיכום כללי

סעיף א: אדמו"ר הרש"ב מדייק: א. מדוע נקראים ישראל בשם 'ציון'? ב. מי הם 'ושביה'? ג. מדוע פדיית 'ציון' היא במשפט ופדיית 'שביה' בצדקה?

סעיף ב: הצמח צדק מבאר ש'ציון' הם ישראל העוסקים בתורה ומצוות, ו'שביה' הם אלו שבגלות נפש הבהמית. וזהו שפדיית 'ציון' היא על-פי שורת הדין, ופדיית 'שביה' היא על-ידי תשובה שהיא צדקה מהקב"ה. ומאידך, כיוון ש'ציון' אין צריך לצדקה, נמשך לו רק האור שבגדר הכלים. מה-שאיין-כן ל'שביה' נמשך האור שבהבדלה.

סעיף ג: והנה יש עוד פירוש על 'שביה', שהם עצמם אינם בגלות ורק שנמצאים במקום הגלות. ולפי זה צריך ביאור מי הם שני הסוגים וכיצד פדיית 'שביה' צריכה לצדקה.

סעיף ד: עניין הגלות שייך רק בכלים, מה-שאיין-כן באור, שמעט ממנו דוחה הרבה חושך. וכן הוא גם בנשמה וגוף. ולפי זה, 'ציון' הוא הגוף שנמצא בגלות ממש, ו'שביה' היא הנשמה שנמצאת רק במקום הגלות.

סעיף ה: כיוון שהגוף ירד למטה יותר, הרי גם עלייתו תהיה נעלית יותר. דהנה, בעליית הנשמה שני עניינים: א. יתרון האור על-ידי החושך – שמתגלה תוקף התקשרותה. ב. יתרון האור בחושך עצמו – שמבררת את הגוף ונפש הבהמית. ומעלת עניין השני הוא, שעל ידו מתגלה כח העצמות ונשלמת הכוונה של דירה בתחתונים. וכמו שעיקר העליה הוא בירור הגוף, כך לעתיד לבוא עיקר העליה היא בגוף. כי הנשמה אינה בגלות, אבל הגוף הוא בגלות ואף-על-פי-כן נהפך לאור ומשלים הכוונה.

סעיף ו: לעתיד לבוא הנשמה ניוזנת מהגוף, שתקבל גם מעלת הגוף. שמכיוון שעסקה בבירור, נעשה גם בה יתרון והוספה.

סעיף ז: זהו 'ציון' במשפט תפדה: 'ציון' הוא כשבני ישראל עוסקים בתורה ומצוות שאז הם מצויינים הגלות ואינם נאבדים בין האומות. ועל-ידי זה נעשה בהם עילוי יותר מבזמן הבית: א. שמתגלה שהחושך אינו מעלים לגבי האור. ב. שמתגלה כח העצמות. וזהו שדווקא העילוי של הגוף, 'ציון', הוא במשפט ודין, כיוון שהיתה בו הפיכת חושך לאור. אבל עליית הנשמה היא בצדקה, ומכל מקום יש בזה מעלה שהוא למעלה מהגבלה. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, שפשוט הוא בעולם העשייה, אופן הלימוד של תשב"ר, שתהיה היציאה מהגלות בקרוב ממש.

מילואים

וכוונת הבעש"ט "אתה תופס בכולו" היא שהחילוקים הם רק בצורת הביטוי, אבל המהות שממנה באים צורות הביטוי היא תמיד אותה מהות שאינה מוגדרת, וממילא אינה מתחלקת.

לביאור יב: על דרך זה הוא בנוגע לטעמי המצוות: ישנה נטיה לחשוב שעניין המצוות הוא התוכן והכוונה שבהם, והקיום הגשמי הוא על דרך "אחרי המעשים נמשכים הלבבות" (חינוך מצוה טז) או בכדי לזכך את העולם והאדם. או בסגנון אחר: שמטרת המצוות היא לצורך המשכה אלוקית, אך המטרה אינה המצוות הגשמיות עצמם.

בנוסף יש הסבר, לפיו הקב"ה רצה להראות שאין שום הגבלות, ויכול לרצות אפילו מצוות גשמיות שמבטאות שאין לו גדרים. אלא שגם לפי זה, הכוונה אינה במצוות עצמם אלא במה שהם מבטאות.

אבל בעצמותו ית' הוא רוצה את המצוות הגשמיות עצמן, ולא בשביל לבטא משהו (בענין זה ראה ד"ה הוי' לי בעוורי תשי"ז סעיפים ז-ט).

לביאור ח: ואולי אפשר לומר בעומק יותר, לפי מה שהביא לעיל מאמר הבעש"ט "שכשאתה תופס במקצת מן העצם אתה תופס בכולו". שלכאורה, אם תופס בכולו מה הפירוש שתופס במקצתו?

ואולי הכוונה שהעצם אינו מוגדר ובמילא אינו מתחלק לחלקים. והחילוקים הם רק בצורת הביטוי שלו. כלומר, שעצם הנשמה אינו מוגדר, והתפיסה שלנו בו היא רק כאשר הוא מתבטא בעולם של גדרים. וכגון, זה שלא ניתן לשלוט בו ולהכניסו לגלות, הוא ביטוי של עצם הנשמה, שעל ידו יש לנו תפיסה מהו.

והיינו ש"מקצתו" הוא צורת הביטוי שלו, ואילו "כולו" הוא המהות שאינה מוגדרת. ולפי זה יש לומר שב"מקצתו" יכולים להיות שינויים ושיהיה שלא במקומו. שכן הוא יכול להתבטא בדברים גבוהים, כמו שגם בזמן הגלות יכולה להיות התעוררות רעוּתא דלבא המוזכרת בהערת רבינו 29. ויכול להיות שלא במקומו בכך שמתבטא בדברים נמוכים, למשל שלא להיכנע לקשיי הגלות בחלישות הגוף (מאורעי הגוף).

קובץ זה נדפס לעילוי נשמת

מרת **גרציה** בת ניסים ע"ה, מרת **אסתר** בת מרדכי ע"ה,
ר' **אבי** בן יצחק, ר' **יעקב** בן יהושע ע"ה, ר' **מרדכי** בן יהודה ע"ה

ולזכות

אביגיל בת הדר לברכה והצלחה והתפתחות למעלה מן המשווער
תמר בת הדר, **יאיר** בן הדר, **אסתר** בת שרה, **יצחק** בן אסתר, **רחל** בת גרציה, **יוסף יצחק בניהו** בן אילנית
לברכה והצלחה

סימה בת אסתר, **רבקה** בת לידיה, **משה** בן ויקטוריה, **אבי** בן שרה,
אורי בן טליה, **ניסים** בן אסתר, **אורי** בן דליה, **זיו** בן עדי,
לאה טל בת רבקה, **יוסף** בן לולה,
לרפואה שלמה

חנה אורה בת אמירה, **רחל חנה ומרדכי אליהו** בני ליאת שולמית,
בר שירה בת גלית, **אילנית** בת ג'ורג' ט,
לזיווג הגון

אדווה בת מרים לפרי בטן **אייל** בן אסתר וזוגתו **הדר** בת רחל
לפרנסה בשפע והצלחה רבה בכל אשר יפנו

לזכות התמים ר' דוד וזוגתו נטשה לאה וילדיהם שיחיו

בן נאים

להצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנה

החזקת מכון 'ביאורים במאמרי רבינו'

מוקדשת לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

על-ידי ועד ידידי המכון

הרב לייבל ומשפחתו שיחיו בוימגארטען

ר' ירחמיאל מנחם מענדל ומשפחתו שיחיו גולדשמיד

ר' מנחם מענדל ומשפחתו שיחיו גורביץ

ר' יהודה ומשפחתו שיחיו דוידאוו

ר' מנחם מענדל ומשפחתו שיחיו פישר

ר' יוסף יצחק ומשפחתו שיחיו קזרנובסקי

ר' מרדכי קנטור ומשפחתו שיחיו

קובץ זה נדפס לעילוי נשמת

הרה"ח ר' יואל בן הרה"ח ר' רפאל נחמן הכהן ז"ל כהן

ה'חזור' של כ"ק אדמו"ר ועמוד התווך של ההוצאה לאור של תורתו
סייע רבות לאורך השנים למפעלנו באופן אישי, והיה לנו לעיניים בכל שאלה
שהתחבטנו בה

נלב"ע וא"ו מנחם-אב ה'תשפ"א

נדפס על-ידי ר' שמואל בן שרה דורנבש ומשפחתו שיחיו

ולרפואה שלמה וקרובה לחיה מושקא בת חווה יעל

קובץ זה נדפס על-ידי ולזכות

ר' מנחם מענדל

וזוגתו מרת שטערנא שרה

וילדיהם שיחיו

חן

להצלחה רבה ומופלגה

בכל אשר יפנו

קובץ זה נדפס על-ידי ולזכות

הרה"ח ר' יוסף משה בן זיסל

ומשפחתו שיחיו

להצלחה רבה ומופלגה

בכל אשר יפנו